

Asia: VN/8915/2024

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja työnvälityspalveluiden kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Onko teillä yleistä lausuttavaa esityskokonaisuudesta?

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja työnvälityspalveluiden kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi.

1. Onko teillä yleistä lausuttavaa palveluprosessista?

SOSTE kannattaa esitettyä ehdotusta, jonka mukaan palveluprosessi perustuisi vahvasti asiakkaan palvelutarpeeseen. Tämä tarvelähtöinen lähestymistapa on perusteltu ja mahdollistaa resurssien kohdentumisen oikein.

2. Koetteko alkuhaastattelun järjestämisen määräajan pidentämisen viidestä arkipäivästä kymmeneen arkipäivään kannatettavana?

SOSTE ei näe estettä alkuhaastatteluiden järjestämisen määräajan pidentämiselle, mikäli tällä mahdollistetaan laadukkaan alkuhaastattelun järjestäminen laissa säädetyn määräajan puitteissa. Tavoite panostaa alkukartoitukseen ja henkilökohtaiseen kohtaamiseen on kannatettava. SOSTE korostaa, että alkuhaastattelu tulee järjestää niin pian kuin mahdollista, eikä tarkoituksella viivästyttää työttömien pääsyä palveluiden piiriin.

3. Onko täydentävien työnhakukeskustelujen perustuminen asiakkaiden palvelutarpeeseen mielestänne tarkoituksenmukaista?

SOSTE kannattaa esitystä täydentävien työnhakukeskustelujen perustumisesta asiakkaiden palvelutarpeeseen. Laaja palvelutarpeen arvioiminen edellyttää työvoimaviranomaiselta riittävää osaamista ja asiantuntemusta, jotta työnhakijoiden yksilölliset palvelutarpeet tulee tunnistetuksi. Tämä on varmistettava toimeenpanon yhteydessä. Laadukas ja oikea-aikainen palveluohjaus vaatii tiivistä yhteistyötä työvoimapalvelujen, hyvinvointialueiden ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen kesken, jotta ihmisten työkyvystä voidaan huolehtia ja työttömyyden pitkittymistä voidaan ehkäistä.

SOSTE esittää, että Järjestämislain 4 luvun §13 (Palvelutarpeen arviointi) muutetaan velvoittavammaksi. Esityksen mukaan palvelutarpeen selvittämiseksi työnhakija voidaan ohjata työkyvyn tutkimuksiin ja arviointeihin sekä muihin asiantuntija-arviointeihin. SOSTE esittää, että tämä kohta kirjataan muotoon: Palvelutarpeen selvittämiseksi työnhakija tulee ohjata työkyvyn tutkimuksiin ja arviointeihin sekä muihin asiantuntija-arviointeihin heti tarpeen ilmetessä tai viimeistään kolmen kuukauden kuluttua työttömyyden alkamisesta.

4. Näettekö nykyisestä muistutuskäytännöstä luopumisen ja työnhaun voimassaolon päättyminen ensimmäisestä asioinnin laiminlyönnistä kannatettavana?

SOSTE ei kannata esitystä muistutuskäytännöstä luopumisesta.

Kuten esityksessä todetaan, muistutuksen tarkoituksena on ollut varmistua siitä, että työnhakija tietää, kuinka hänen tulee toimia työnhaussa ja mitä työttömyysetuuden saaminen häneltä edellyttää. Lisäksi tarkoitus on ollut ehkäistä erehdyksestä johtuvia myöhempiä työttömyysetuuden tahattomia menetyksiä. Pelkkä hallinnollisen taakan keventäminen ei ole riittävä peruste luopua työnhakijan suojaksi luodusta toistuvuusedellytyksestä.

Esitystä perustellaan myös sillä, että muistutuksien hyödyistä työnhakijoille ei ole saatavilla luotettavaa tietoa, eikä näin voida osoittaa, että muistutuksen lähettäminen vähentäisi työnhakijoiden vastaavia menettelyitä tulevaisuudessa. Esityksessä kuitenkin tuodaan esille, että kaikista muistutuksen saaneista asiakkaista 80 prosenttia ei ole saanut toimintansa vuoksi työttömyysturvaseuraamuksia, eli he ovat muistutuksen saamisen jälkeen menettelleet työttömyysturvavain edellyttämällä tavalla. Tämä jo yksistään on riittävä peruste jatkaa nykyistä käytäntöä. Muistutus on selkeä tapa varmistaa, että työnhakija on tietoinen velvollisuuksistaan.

SOSTE katsoo, että hallinnollisen taakan keventämiseksi muistutuskäytännön automatisoinnin kehittämistä tulee jatkaa. Ennakollisen selkeän informoinnin tehostaminen myös vähentäisi muistutusten tarvetta.

5. Koetteko työllistymissuunnitelmien sisältöjen määrittelyn olevan palveluprosessin toimivuuden kannalta oleellisia?

SOSTE katsoo, että työllistymissuunnitelmien sisällön määrittely on oleellista palveluprosessin toimivuuden kannalta. Työllistymissuunnitelmaa tulee myös päivittää palveluprosessin aikana vastaamaan sen hetkistä tilannetta. Oleellista on, että työllistymissuunnitelma laaditaan yhdessä työnhakijan kanssa ja hän ymmärtää suunnitelman sisällön. SOSTE pitää hyvänä lisäyksenä, että työllistymissuunnitelmaan kirjataan selkeästi työnhakuvelvoitteen alentamisen tai asettamatta jättämisen peruste.

6. Koetteko asiakkaiden palveluprosessiin sisältyvien asiakastapaamisten sisältöjen määrittelyn olevan palveluprosessin toimivuuden kannalta oleellisia?

SOSTE katsoo, että asiakastapaamisten sisältöjen määrittely tukee työnhakijoiden yhdenvertaisuutta, palveluiden laatua sekä vaikuttavuuden seuranta. SOSTE korostaa, että asiakastapaamisten sisällön tulee perustua aidosti työnhakijan tarpeeseen. Työhaun tukeminen on muutakin kuin työnhakuvelvollisuuden täyttämisen seuranta. Työllistymisen parantamiseksi tulisi mennä kohti uravalmennuksellista otetta.

1. Onko teillä yleistä lausuttavaa työnhakuvelvollisuutta koskevista muutoksista?

SOSTE kannattaa työnhakuvelvollisuutta koskevan sääntelyn yksinkertaistamista. Kuten esityksessä on todettu, työnhakuvelvollisuus tukee heikosti vaikeasti työllistyvien, maahanmuuttajien ja kotoutuja-asiakkaiden työllistymistä. Näiden työnhakijoiden työllistymistä tulisi edistää kattavammin muilla keinoin. SOSTE pitää hyvänä suuntana, että tilanteissa, joissa työnhakuvelvollisuus on 1–2 työpaikkaa / kk. työvoimaviranomaisen tulisi sopia muista tarpeellista toimista, jotka parantaisivat työnhakijan työmarkkinavalmiuksia.

SOSTE huomauttaa, että esityksen mukaan noin 41 prosentilla työttömistä työnhakijoista, joille työnhakuvelvollisuus asetettiin, haettavien paikkojen määrä oli täysimääräinen. KEHA-keskuksen tuoreiden tilastojen mukaan vain 28,85 % työttömistä on täyden 4 työpaikan hakuvelvoite (Työttömien Keskusjärjestön tietopyyntö 9.2.2025). Tarve muille työmarkkinavalmiuksia parantaville toimille on siis huomattava. Jotta työnhakija voi täyttää velvollisuutensa on palveluita oltava myös saatavilla ja niihin on kohdistettava tarpeelliset resurssit.

2. Näettekö, että alennetun työnhakuvelvollisuuden asettamisen yhteydessä arvioitavissa seikoissa on huomioitu oleelliset tekijät?

Kyllä

3. Tukeeko työnhakuvelvollisuutta koskevan sääntelyn yksinkertaistaminen ja tietyistä poikkeuksista luopuminen työnhakuvelvollisuuden tarkoituksenmukaista asettamista?

Työnhakuvelvollisuutta koskevan sääntelyn yksinkertaistaminen tukee työnhakuvelvollisuuden tarkoituksenmukaista asettamista. SOSTE huomauttaa, että toimeenpanon yhteydessä tulee varmistaa, että viranomaisella on tarvittava tietotaito ja osaaminen, jotta esimerkiksi työnhakijan työkyvyn mukainen työnhakuvelvollisuus voidaan arvioida ja asettaa oikeudenmukaisesti.

4. Työnhakuvelvollisuuteen ehdotettavat muutokset tuovat tietyt asiakasryhmät (esim. osa-aikatyössä olevat sekä henkilöt, joilla on tiedossa myönteinen muutos työhaun tilanteeseen) yleisen työnhakuvelvollisuuden alentamisen kriteerien piiriin. Näettekö tämän kannatettavana?

SOSTE huomauttaa, että osa-aikatyössä olevien työnhakijoiden joukossa on henkilöitä, joiden työkyky ei mahdollista koko-aikatyön tekemistä. Tämä tulisi huomioida työnhakuvelvollisuutta määriteltäessä.

1. Onko teillä yleistä lausuttavaa työtarjouksiin tehtävistä muutoksista?

SOSTE ei kannata työtarjousten velvoittavuuden lisäämistä, vaan esittää että velvoittavuudesta luovutaan kokonaan. Vaikka lähetetyt työtarjoukset näyttävät tilastollisesti kohdentuvan uuden

asiakaspalvelumallin takia osuvammin työnhakijoille kuin aikaisemmin, ei ole kannattavaa lähteä lisäämään työnhakijoiden velvoitteita samaan aikaan kun palveluprosessia ollaan keventämässä.

2. Tukeeko työtarjouksiin heti työnhaun alusta alkaen ehdotettava velvoittavuus työllistymistä ja työtarjousmenettelyn tarkoituksenmukaista toimeenpanoa?

Työtarjousten laadun ja osuvuuden kannata on tärkeää tuntea työnhakijan osaaminen ja tosiasiallinen työkyky. Tästä syystä ei ole perusteltua muuttaa työtarjousten velvoittavuutta alkamaan heti työnhakijaksi rekisteröitymisestä lukien.

3. Selkeyttääkö työtarjouksiin ehdotetut muutokset kokonaisuutena työtarjouksia koskevaa sääntelyä?

1. Onko teillä lausuttavaa työnhakijalle tai työvoimaviranomaiselle ehdotetusta velvollisuudesta työnhakuprofiilin laatimiseen ja julkaisemiseen palvelualustalla?

Yksi keino työttömien työnhakijoiden ja työnantajien kohtaannon parantamiseksi on julkaistujen työnhakuprofiilien määrän kasvattaminen nykyisestä. Työllistymisen tukemisessa tarvitaan monipuolista keinovalikoimaa. Työnhakuprofiilin julkaiseminen palvelualustalla on kannatettava keino edistää työllistymistä. SOSTE kannattaa ehdotusta velvollisuudesta laatia ja julkaista työnhakuprofiili palvelualustalla työttömille työnhakijoille, joille on asetettu työnhakuvelvoite. Velvoittavuus ilman työttömyysturvaseuraamuksia on kannatettava.

SOSTE pitää hyvänä, että työnhakuprofiilit olisivat jatkossakin lähtökohtaisesti anonyymeja. Julkaistuja työnhakuprofiileja voivat esityksen mukaan hakea ja tarkastella vain palvelualustalle kirjautuneet työnantajat, yksityiset työnvälitysyrietykset sekä työttömyyskassat. Kirjautuminen palvelualustalle edellyttää käyttäjän vahvaa tunnistautumista ja alustan käyttöehtojen hyväksymistä. SOSTE kannattaa tätä esitettyä toteutustapaa. SOSTE edellyttää kuitenkin, että palvelualustan käyttöä seurataan ja mahdollisiin väärinkäyttöihin puututaan välittömästi.

SOSTE kannattaa ehdotusta, jonka mukaan työvoimaviranomaisella on velvollisuus laatia ja julkaista työttömän työnhakijan työnhakuprofiili, mikäli työnhakija ei itse siihen kykene. SOSTE korostaa, että tämä tulee laatia yhteistyössä työnhakijan kanssa.

2. Onko teillä lausuttavaa työnhakijoiden työnhakuprofiilissa olevien henkilötietojen (koulutus, työkokemus, muu osaaminen ja työtoiveet) julkaisemisvelvollisuudesta ehdotetussa muodossa julkisena tietopalveluna?

-

3. Onko teillä lausuttavaa työnhakuprofiilien tietovarantoa koskevista muutoksista?

-

4. Onko teillä muuta lausuttavaa palvelualustaa tai työnhakuprofiileja koskeviin muutoksiin?

SOSTE huomauttaa, että työnhakijalle on kerrottava selkeästi ja ymmärrettävästi mitä tietojen lisääminen julkiseen työnhakuprofiiliin tarkoittaa. Vaikka periaatteessa työnhakuprofiilit ovat anonyymejä, voi henkilö olla tunnistettavissa esim. koulutus- ja työkokemustietojen perusteella. Riski tähän on todellinen erityisesti pienemmillä paikkakunnilla.

1. Onko teillä lausuttavaa koulutusta vailla olevia nuoria koskevista muutoksista? Erityisesti Opetushallitusta ja Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskusta pyydetään muun ohella arvioimaan esitettyjen muutosten kohderyhmien suuruutta, koska työ- ja elinkeinoministeriöllä ei ole ollut käytettävissään tähän tarvittavia tilastotietoja.

Esityksen mukaan koulutukseen hakuvelvollisuuden voisi täyttää hakemalla työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan koulutukseen. Lisäksi työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa olisi nykyistä laajemmin mahdollista sopia muuhun kuin tutkintotavoitteiseen koulutukseen hakemisesta sekä pääsäännöstä poikkeavasta opiskelupaikkojen hakemisen tarkasteluajankohdasta. SOSTE kannattaa näitä muutoksia.

2. Onko teillä lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevista muutoksista?

Ehdotetut muutokset työtarjousten velvoittavuuteen ja muistutuksista luopuminen tulevat kasvattamaan työttömyysturvaseuraamusten määrää. SOSTE yhtyy Valtiontalouden tarkastusviraston lausunnossa esitettyyn huomioon, että muutokset todennäköisesti vähentävät valtion työttömyysturvamenoja, mutta kasvattavat toimeentulotuen tarvetta. Kuten Valtiontalouden tarkastusvirasto toteaa erityisen suuri riski toimeentulotuen tarpeen kasvuun on henkilöillä, joilla on alentunut työ- ja toimintakyky. Tämä myös lisää syrjäytymisen riskiä.

3. Onko teillä lausuttavaa muista työttömyysturvamuutoksista?

-

1. Onko teillä lausuttavaa työllisyysvaikutusarvioihin?

-

2. Onko teillä lausuttavaa liittyen työvoimaviranomaisvaikutuksiin?

-

3. Onko teillä lausuttavaa muista vaikutusarvioista?

Vaikutusarvioinneissa tuodaan esiin, että työvoimaviranomaisen harkintavallan kasvu täydentävien työnhakukeskustelujen järjestämisessä ja työnhakuvelvoitteen asettamisessa vapauttaisi viranomaisresursseja niihin asiakkaisiin, jotka lähtökohtaisesti tarvitsevat tukea työllistymisessä. Toisaalta samalla korostetaan, että ehdotettujen muutosten arvioidaan vähentävän henkilöresursseja työvoimaviranomaisissa noin 49 henkilötyövuodella. Tämän ja muiden ehdotettujen muutosten katsotaan vähentävän kuntien peruspalvelutehtäviä 3,3 miljoonaa euroa vastaavalla määrällä, joka huomioitaisiin kunnan peruspalvelujen valtionosuuden vähennyksenä.

SOSTE huomauttaa, että tavoite palveluprosessin yksinkertaistamisella on resurssien oikeanlainen kohdentaminen, ei niiden vähentäminen. Mikäli valtionosuuksia vähennetään tällä perusteella, ei

enemmän tukea tarvitsevat tule saamaan nykyistä enemmän palveluita ja tukea työllistymiseen. Tämä ei ole kannatettava suunta.

Muuta lausuttavaa?

Palveluprosessin onnistumisella on suuri merkitys heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen edistämiseksi. Sosiaali- ja terveysjärjestöillä on laaja kokemus ja tietotaito heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistämistä ja työllistämisen edistämistä sekä työllistymiseen liittyvistä erityiskysymyksistä. Järjestöjen tietotaitoa ja osaamista tulisi paremmin hyödyntää palveluprosessin yhteydessä.

SOSTE huomauttaa, että nykyinen rahoitusmalli ei kannusta kuntia järjestämään palveluita heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen edistämiseksi. Palveluprosessin keventämisellä ja yksinkertaistamisella voidaan resursseja kohdentaa paremmin nyt alipalvelua saaville, mikäli näin halutaan.

SOSTE kiittää esityksen valmistelijoita selkeästä lakiesityksestä. Erityisesti järjestämislakiin kirjattu palveluprosessi on voimassa olevaan lakiin verrattuna huomattavasti helpompi tulkita.

Kiiskinen Päivi
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry